ගෝලීය සන්දර්භය තුළ ශ්‍රී ලාංකේය භික්ෂුවගේ භූමිකාව හා කාර්යභාරය: සමාජ විද්‍යාත්මක අධ්‍යයනයක්

The Role and Responsibility of Sri Lankan Monk in Global Context: A Sociological Study

පූජ්‍ය උඩුගම්පල ගුණානන්ද හිමි

BUSL-PhD-2017-001

සමාජවිද්‍යාව අධ්‍යයනය පිළිබඳ දර්ශන විශාරද උපාධිය

සමාජීයවිද්‍යා හා තුලනාත්මක අධ්‍යයන අංශය

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය

2022 දෙසැම්බර්

සාරසංක්ෂේපය

ස්වයංභූ ඥානයෙන් අවබෝධ කර ගත් ශ්‍රී සද්ධර්මය සුරක්ෂා කිරීමටත් සව්සත වෙත එම ධර්මය ප්‍රසාරණය කිරීමත් අරමුණු කොට නිර්මිත සිවුවනක් පිරිස නොයෙකුත් බාධක හමුවේ සම්බුද්දහම සුරක්ෂා කොට තුමූ ම ආරක්ෂා වූ බව ඉතිහාසය මොනවට කියාපායි. භික්ෂුව වනාහි සිවු වනක් පිරිසෙහි වගකීම් භාරධාරී කුලකය යැයි පැවසීම නිවැරදිය. ගෝලීයකරණය තුළ ඊට අනුගත නො වූ කිසිවක් හා කිසිවෙක් මෙලොව තුළ සුරක්ෂා නො වූ තරම්ය. එසේ වුව ද භික්ෂුව තුමූ ම වෙනස්වෙමින් ධර්මය සහ ප්‍රතිපදාව ආරක්ෂා කිරීම අගය කළ යුතුය. ගෝලීයකරණය හමුවේ ඇති නව අභියෝග අබියස බෞද්ධ සමාජයත් බෞද්ධ සංස්කෘතියත් බෞද්ධ ප්‍රතිපදාවත් තුමූ ම වෙනස්වෙමින් සුරක්ෂා කළ අයුරු සාහිත්‍යාත්මක, පුරාවිද්‍යාත්මක දත්ත සමාජ විද්‍යාත්මක දෘෂ්ටි කෝණයකින් විශ්ලේෂණාත්මකව හා විචාරාත්මකව අධ්‍යයනයක යෙදීම තුළින් ගෝලීය සන්දර්භය තුළ ලාංකේය භික්ෂුවගේ ස්වභාවය, භූමිකාව සහ කාර්යභාරය කෙසේ වෙනස් වූයේ ද යන්න අධ්‍යයනය කරන මෙම පර්යේෂණය ගුණාත්මක හා ප්‍රමාණාත්මක යන පර්යේෂණ ක්‍රමවේද ඔස්සේ සිදු කරන අතර ලබාගන්නා ලද දත්ත විශ්ලේෂණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේද ඔස්සේ විශ්ලේෂණය කොට නිගමනය සහ නව යෝජනා උත්පාදනය කිරීම අපේක්ෂාවයි.

ප්‍රමුඛ පද: ගෝලීයකරණය, භික්ෂුව, සමාජය, නවීකරණය, බෞද්ධ සංස්කෘතිය

පටුන

අපේක්ෂකයාගේ ප්‍රකාශනය iii

පිදුම iv

ස්තුතිය v

කෙටි යෙදුම් vi

සාරසංක්ෂේපය vii

පළමු වන පරිච්ඡේදය 1

1.1 හැඳින්වීම 1

1.2 පර්යේෂණ ගැටලුව 7

1.3 පර්යේෂණයේ අරමුණ 8

1.4 පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය 9

දෙවන පරිච්ඡේදය 11

2. සාහිත්‍ය විමර්ශනය 11

2.1 පර්යේෂණ ග්‍රන්ථ 11

2.2 ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහ සහ ලේඛන 29

තුන්වන පරිච්ඡේදය 50

3 භික්ෂුව අර්ථ නිරූපනය හා භික්ෂුවගේ ඓතිහාසික වර්ධනය 50

3.1 භික්ෂුව අර්ථ නිරූපණය 50

3.1.1 මුල් බුදුසමයෙන් නිරූපිත භික්ෂුව 52

3.1.2 අට්ඨකථාවල නිරූපිත භික්ෂුව 75

3.1.3 කෝෂාර්ථවලින් නිරූපිත භික්ෂුව 77

3.1.4 ශිලා ලේඛනවලින් නිරූපිත භික්ෂුව 79

3.2 භාරතීය භික්ෂුවගේ බිහිවීම හා ව්‍යාප්තිය 85

3.3 ලක්දිව බුදුදහම ස්ථාපිත වීම හා භික්ෂුව 102

3.3.1 ලක්දිවට බුදුදහම රැගෙන ඒම 102

3.3.2 ධර්මය දේශනා කිරීම 104

3.3.3. ශ්‍රී ලාංකේය භික්ෂු සමාජය ආරම්භය හා ව්‍යාප්තිය 114

3.3.4 මධ්‍යකාලීන ශ්‍රී ලාංකේය භික්ෂු සමාජයේ ව්‍යාප්තිය 127

3.4 භික්ෂු භූමිකාව හා කාර්යභාරය 132

3.4.1 භික්ෂු භූමිකාව 133

3.4.2 භික්ෂු කාර්යභාරය 162

සිව්වන පරිච්ඡේදය 171

4. සමාජ වෙනස්වීම: සමාජ විද්‍යාත්මක දෘෂ්ටියෙන් 171

4.1 සමාජ වෙනස්වීම අර්ථකථනය 171

4.2 සමාජ වෙනස්වීම පිළිබඳ සම්භාව්‍ය සමාජ විද්‍යාඥයින්ගේ මත 176

4.2.1 ඔගස්ට් කොම්ට් 177

4.2.2 හර්බට් ස්පෙන්සර් 179

4.2.3 එමිල් ඩුර්කයිම් 180

4.2.4 මැක්ස් වේබර් 181

4.2.5 කාල් මාක්ස් 184

4.2.6 ෆර්ඩිනන් ටෝනීස් 186

4.3 සමාජ වෙනස්වීමේ සාධක 187

4.3.1 සමාජ වෙනස්වීමේ කෙටිකාලීන සාධක 187

4.3.2 සමාජ වෙනස්වීමේ දිගුකාලීන සාධක 191

පස්වන පරිච්ඡේදය 221

5.1 භික්ෂුවගේ භූමිකාව හා කාර්යභාර්ය පිළිබඳ සමාජ ආකල්පය 221

5.1.1 ගිහි පිරිසගේ ආකල්පය (රැස්කළ දත්ත ඇසුරින් කෙරෙන විශ්ලේෂණය) 222

5.1.2 උපැවිදි පිරිසගේ ආකල්පය (රැස්කළ දත්ත ඇසුරින් කෙරෙන විශ්ලේෂණය) 225

5.1.3 නූතන භික්ෂුවගේ ආකල්පය (රැස්කළ දත්ත ඇසුරින් කෙරෙන විශ්ලේෂණය) 226

5.2 භික්ෂුවගේ භූමිකාව හා කාර්යභාරය කාලීනව වෙනස් වී ඇති අයුරු 228

5.2.1 බුද්ධ කාලීන භික්ෂු භූමිකාවේ හා කාර්යභාරයෙහි ඇති වූ වෙනස්කම් 230

5.2.2 සංගායනා හා ධර්ම සංරක්ෂණය තුළින් ප්‍රකට වන භික්ෂු භූමිකාව හා කාර්යභාරයෙහි වෙනස්කම් 233

5.2.3 ලාංකේය සමාජය තුළ භික්ෂුව (මහින්දාගමනයේ සිට) 235

5.2.4 නූතන ශ්‍රී ලාංකේය සමාජයේ භික්ෂු භූමිකාව හා සමාජ අවශ්‍යතාව 237

සයවන පරිච්ඡේදය සමාලෝචනය හා නව යෝජනා 258

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය 266

ඇමුණුම් 01....................276

ඇමුණුම් 02....................277

ඇමුණුම් 03....................283